

Externe bijdrage: *Slavery behind the door* – Economische uitbuiting van huispersoneel

Bruno Devillé

Sociaal inspecteur

Teamleider ECOSOC/MH (BXL)

Inspectiedienst RSZ

In 2010 al had Myria me een bijdrage voor zijn jaarverslag gevraagd rond het thema mensenhandel en uitbuiting van huispersoneel.¹¹⁷ In dat artikel wees ik erop dat bij onze onderzoeken binnen het gerechtelijk arrondissement Brussel de twee volgende categorieën opdoken:

1. huispersoneel in dienst van diplomatiek personeel op post in België;
2. huispersoneel tewerkgesteld door 'private werkgevers', vooral dan als 'kinderjuf' (kinderoppas die ook huishoudelijke taken verricht).

Tien jaar na de publicatie van dat artikel moet ik vaststellen dat deze situatie ongewijzigd is. We voeren nog altijd dezelfde types onderzoeken voor deze beide categorieën personeel (de meldingen van gevallen van uitbuiting van huispersoneel in dienst van diplomaten zijn wel verminderd).

Voor huispersoneel dat binnen het milieu van diplomaten uitgebuit wordt, gelden de volgende opmerkingen en bedenkingen uit het artikel van 2010 nog altijd:

1. het grote struikelblok bij dit soort onderzoeken is dat de materiële vaststelling van uitbuiting vaak onmogelijk is door de immuniteit die de Weense Conventie aan werkgevers met een diplomatiek statuut verleent;
2. meestal gaat voor een onderzoek de bal aan het rollen wanneer het slachtoffer inmiddels is weggelopen en na melding van de situatie — soms vrij lang na de uitbuitingsperiode — door derden of door verenigingen die het slachtoffer in contact brengen met een gespecialiseerd opvangcentrum;

3. deze onderzoeken worden vaak afgesloten na het verhoor van het slachtoffer en, voor zover mogelijk, het verzamelen van informatie (getuigenverhoren, buurtonderzoek,...) waaruit de uitbuitingssituatie blijkt, door toepassing van de maatregelen bepaald in de omzendbrief van 2016¹¹⁸ en door toekenning van het speciale statuut van 'mensenhandel', zonder de daders voor de rechtbank te dagvaarden.

In het kader van onze onderzoeken naar de uitbuiting van huispersoneel in diplomatieke kringen moeten twee elementen worden benadrukt:

- De aanzienlijke druk en intimidatie die soms uitgaan van diplomatieke werkgevers. Dat jegens de familie van het slachtoffer die in het land van herkomst is gebleven en soms ook aan het adres van de Belgische staat, met 'nationale veiligheid' als argument. Het doel is om te weten te komen wat er van de voortvluchtige werknemer is geworden, om zijn adres te achterhalen en deze af te schilderen als iemand die absoluut naar zijn land moet worden teruggestuurd. Deze druk gaat gepaard met 'opsporingsberichten' die sommige diplomaten informeel verspreiden onder hun landgenoten die op Belgische bodem verblijven, om de voortvluchtige dienstbode te lokaliseren.
- De Commissie voor goede diensten die haast geen gevallen van uitbuiting meldt. De voorzitter van deze in 2013 opgerichte commissie is de directeur-generaal van het Toezicht op de Sociale Wetten van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Ze bestaat uit vertegenwoordigers van de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken, de FOD Financiën, de FOD Sociale Zekerheid, de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en vertegenwoordigers van de vakbondsorganisaties. In het kader van de tewerkstelling van personeel door diplomatieke of consulaire missies die op het Belgische grondgebied gevestigd zijn, bestaat haar opdracht hierin: "de werknemers die lokaal worden aangeworven en hun werkgever informeren over de Belgische sociale en fiscale reglementering, alsook over hun rechten en verplichtingen, bijdragen tot het oplossen van individuele of collectieve problemen dankzij informatie, verzoening of bemiddeling, en advies geven om tot een minnelijke schikking te komen. Ze doet ook voorstellen om de arbeidsvoorwaarden van het personeel te verbeteren".

¹¹⁷ Myria (toen nog Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding), *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2010*, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 118-121.

¹¹⁸ Omzendbrief van 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, BS, 10 maart 2017.

Wat huispersoneel in dienst van 'private werkgevers' betreft, stellen we vast dat het bij onze onderzoeken meestal ging om jonge meisjes of vrouwen, soms minderjarigen, die worden aangeworven als kinderoppas maar die uiteindelijk het hele huishouden doen en soms zelfs worden ingezet voor de professionele activiteiten van hun werkgevers.

Ter illustratie haal ik de volgende vier gevallen aan:

1. Een minderjarig meisje uit Afrika dat naar België kwam om hier school te lopen en dat was opgenomen in een 'gastgezin' bij een vage kennis van haar vader. Het meisje was wel degelijk ingeschreven in een school, waar ook de kinderen van het gezin schoolliepen. Elke dag was zij evenwel te laat op school, omdat ze voor het jongste kind van het gezin moest zorgen. Het meisje had geen slaapkamer en verbleef samen met de andere kinderen in de woonkamer. Ze mocht geen contact hebben met haar vader die naar Afrika was teruggekeerd en stond volledig onder de controle van haar 'gastgezin'. Binnen dat gezin was ze ook soms het slachtoffer van geweld.¹¹⁹
2. Een vrouw van in de veertig die in Afrika in dienst was van een gezin met ernstig gehandicapte kinderen. Omdat de kinderen voor een behandeling naar België moesten komen, kreeg ze het voorstel om mee te komen en voor hen te blijven zorgen. De moeder en de kinderen vestigden zich op humanitaire gronden in België, de kinderverzorgster had alleen een toeristenvisum. Bij aankomst werd ze meteen naar het appartement van de familie gebracht en moest ze haar paspoort afgeven. Tijdens de hele duur van haar tewerkstelling moest ze 24 uur op 24 beschikbaar zijn voor de verzorging van twee gehandicapte kinderen en bovendien ook het huishouden doen. Om altijd beschikbaar te zijn, ook 's nachts, sliep ze op een matras die op de grond naast het bed van het kind met de meest ernstige problematiek lag. Ze mocht geen contact met haar kinderen in Afrika hebben, omdat haar werkgeefster de kosten van telefoongesprekken als exorbitant beschouwde. Een loon voor haar werk in België kreeg ze niet. Het overeengekomen salaris van 300 dollar zou, zoals de werkgever had beloofd, rechtstreeks aan haar kinderen in Afrika worden overgemaakt. In België gaf de werkgeefster haar maandelijks 15 euro zodat ze het hoogstnoodzakelijke, zoals zeep of warme kledij, kon kopen.¹²⁰
3. Een echtpaar uit Oost-Europa woont in België. De man werkt in de bouw, de vrouw in de schoonmaaksector. Aangezien het koppel twee jonge kinderen heeft, beslissen ze een beroep te doen op een eerste kindermisje dat bij haar indiensttreding minderjarig was. Aangezien het jonge meisje de geweldplegingen en de beledigingen van haar werkgevers na een paar maanden beu is, loopt zij weg en legt ze verklaringen af. Terwijl onze diensten met het onderzoek bezig zijn, vernemen we dat het koppel tijdens hun vakantie in het land van herkomst een tweede jong meisje heeft gerekruteerd. Later zal blijken dat het om een meisje (deze keer wel meerderjarig) gaat met een verstandelijke beperking dat in een weeshuis woonde. De verhalen van de twee slachtoffers over de uitbuiting zijn identiek. Allebei verklaren ze dat hun werkgever, onmiddellijk na hun aankomst in België, hun identiteitsdocumenten had afgenomen. Er was hun een salaris van 250 euro per maand beloofd dat evenwel nooit zou worden uitbetaald. Ze moesten voor de kinderen zorgen (hen naar school brengen en daar afhalen, thuis toezicht houden,...) en in het appartement waar de familie woonde huishoudelijke taken verrichten. Zodra de kinderen op school waren, moesten ze hun bazin helpen bij haar schoonmaakopdrachten maar terwijl deze laatste het openbaar vervoer gebruikte, moesten zij zich te voet verplaatsen. De maaltijden nuttigden ze nooit met hun werkgevers; zij moesten het stellen met wat die werkgevers hun te eten wilden geven. Een eigen kamer hadden zij niet; ze moesten met de kinderen van het koppel in hetzelfde bed slapen. Herhaaldelijk werden zij beledigd of gepest. Soms werden ze ook geslagen door hun werkgever.¹²¹
4. Een welgesteld koppel vestigt zich in een huis in een veeleer chique buurt. Ze zijn net terug van een missie in het buitenland en de aldaar in dienst genomen kinderverzorgster is meegekomen om hier voor de kinderen te blijven zorgen. Het koppel bemachtigt voor de werkneemster een verblijfsvergunning in België. Hoewel het huis dat ze bewonen voldoende slaapkamers heeft, moet de kinderverzorgster haar intrek nemen in de kelderverdieping, in ruimtes net naast de garage en de wasplaats. Daar wordt een slaapkamer voor haar ingericht en in een gedeelte bijna in openlucht wordt een slang met douchekop geïnstalleerd. De werkgever geeft de prestaties van de kinderverzorgster correct aan bij de sociale zekerheid. Wanneer hij daartoe verplicht wordt, stort de werkgever haar loon — dat wel conform de Belgische loonschalen is — op een bankrekening die op naam van de werkneemster is geopend. Na enkele jaren verlaten de kinderen

119 Dit dossier is op 24 november 2017 door de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel behandeld en op 2 december 2019 door het hof van beroep van Brussel (bij verstek). Zie www.myria.be, rubriek rechtspraak.

120 Dit dossier is op 22 januari 2013 door de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel behandeld en op 12 mei 2015 door het hof van beroep van Brussel (zie www.myria.be).

121 De Franstalige correctionele rechtbank van Brussel heeft op 22 maart 2018 een definitieve uitspraak in dit dossier gedaan (zie www.myria.be).

geleidelijk het ouderlijke huis en krijgen de ouders een nieuwe missie in het buitenland aangeboden. Ze beslissen dan ook om de kinderverzorgster te bedanken voor bewezen diensten. Ze vertellen haar dat ze naar haar land van herkomst moet terugkeren met een klein beetje spaargeld, een paar duizend euro, dat ze haar willen toestoppen als beloning voor al die jaren trouwe dienst. De kinderverzorgster slaat in paniek, krijgt schrik en geeft via kennissen ruchtbaarheid aan haar situatie. Uit het onderzoek zal blijken dat de werknemster niet op de hoogte was van het feit dat haar prestaties in België waren aangegeven en dus bepaalde rechten hadden geopend, zoals het recht op een werkloosheidsvergoeding, op een pensioen en ook op een langdurig verblijf in België. Er zal eveneens worden aangetoond dat de werknemster tijdens de vele jaren ononderbroken tewerkstelling in dienst van het gezin, ook wanneer het gezin op vakantie in het buitenland was, haar salaris nooit had ontvangen; ze kreeg slechts kleine bedragen toegestopt. De bankrekening waarop haar loon werd uitbetaald werd in feite volledig gecontroleerd door de vrouw van het echtpaar. Zij had ook de bankkaart van die rekening en gebruikte het geld onder meer voor persoonlijke aankopen in luxeboetieks.

Behalve deze situaties, die een roman van Dickens waardig zijn, stellen we ons momenteel veel vragen bij een ander soort werk waarbij mogelijk evenzeer sprake is van economische uitbuiting. Sinds enige tijd zien we immers steeds meer advertenties/publiciteit rond ziekenoppas voor ouderen of voor behoeftige personen, zodat deze mensen niet naar rust- en verzorgingstehuizen hoeven te gaan. De personen met wie we contact hebben opgenomen laten meestal weten dat het personeel 24 uur op 24 en zeven dagen op zeven ter beschikking staat, tegen betaling van een dagvergoeding aan het agentschap dat hen begeleidt. Wat ons verbaast in de geraadpleegde advertenties of in de informatie van de mensen die deze agentschappen hebben benaderd is dat de gebruiker zelf de officiële werkgever van zijn of haar oppas wordt. De gebruiker is verplicht hem of haar een overeenkomst te laten ondertekenen onder eigen naam en zich als zodanig in te schrijven bij de RSZ, terwijl de ziekenoppas de facto onder het gezag staat van het agentschap dat hem of haar heeft aangeworven en dat instaat voor "het regelen van alle nodige formaliteiten voor zijn of haar reis naar België" en zich ertoe verbindt om "indien de ter beschikking gestelde persoon niet voldoet, hem of haar onmiddellijk te vervangen door iemand anders".

Tot slot kunnen we ons goed voorstellen dat na de gezondheids crisis die ons land doormaakt en vooral dan de *lockdown* als gevolg van de COVID-19-pandemie, de bezorgdheid groot is dat de meldingen over uitbuiting van huispersoneel zullen toenemen. Dat ze daarbij samen met hun uitbuiters thuis vastzitten, terwijl er steeds meer gevallen zijn van huiselijk of intrafamiliaal geweld, zal de sowieso al moeilijke situaties er alleen maar pijnlijker op maken.